

OBSAH

	Předmluva	13
I	Úvod do cukrovarnických kontrolních metod	15
2	Základní metody laboratorní kontroly cukrovarnické výroby	16
2.1	Stanovení sušiny	16
2.1.1	Metody stanovení ztráty sušením (vlhkosti)	16
2.1.2	Metody stanovení zdánlivé sušiny (sacharizace)	17
2.1.2.1	Stanovení zdánlivé sušiny hustoměrem na základě relativní hustoty	17
2.1.2.2	Refraktometrické stanovení zdánlivé sušiny	18
2.2	Polarimetrické stanovení sacharosy	19
2.2.1	Princip polarimetrických stanovení	19
2.2.2	Polarimetry	20
2.2.2.1	Klinový polarimetr	20
2.2.2.2	Automatické polarimetry	21
2.2.2.3	Polarimetrické trubice	21
2.2.3	Příprava roztoku k polarimetrování	21
2.2.4	Čiřidla	22
2.2.4.1	Chemická čiřidla	22
2.2.4.2	Fyzikální čiřidla	23
2.2.5	Stanovení sacharosy metodou dvojího polarimetrování	23
2.3	Stanovení redukujících cukrů	24
2.3.1	Herzfeldova metoda	25
2.3.2	Bertrandova metoda	25
2.3.3	Schoorlova metoda	27
2.3.4	Ofnerova metoda	28
2.3.5	Laneova-Eynonova metoda	28
2.3.6	Komplexometrická metoda	29
2.4	Stanovení popela	30
2.4.1	Vázkové stanovení siranového neboli sulfátového popela	30
2.4.2	Konduktometrické stanovení popela	31
2.4.2.1	Princip konduktometrických stanovení	31
2.4.2.2	Šanderův konduktometr s mechanickou indikací	32
2.4.2.3	Konduktometr typ OK 102	33
2.5	Stanovení barvy	34
2.5.1	Vizuální srovnání se sadou etalonů	35
2.5.2	Fotokolorimetry	35
2.5.3	Spektrální fotokolorimetry	36
2.6	Stanovení pH	37
	<i>Kontrolní otázky</i>	38
3	Surovárenské rozbory	39
3.1	Bezpečnost práce, organizace práce a přípravné práce před kampaní v cukrovarnické laboratoři	39
3.2	Cukrovka	41

3.2.1	Sledování týdenního vývoje cukrovky	41
3.2.2	Celorajónové vzorkování pro odhad sklizně	41
3.2.3	Úprava vzorku pro chemický rozbor řepy	42
3.2.4	Stanovení cukernatosti	42
3.2.4.1	Horká digesce	42
3.2.4.2	Digesce za studena	42
3.2.5	Stanovení α -aminodusíku	43
3.2.6	Stanovení rozpustného popela	44
3.3	Sladké řízky	45
3.3.1	Vzorkování a úprava vzorku	45
3.3.2	Stanovení obsahu cukru	45
3.3.3	Stanovení α -aminodusíku	46
3.3.4	Stanovení rozpustného popela	46
3.3.5	Stanovení délky řízků a množství drtě	46
3.4	Kontrola extrakce	47
3.4.1	Stanovení pH při extrakci	47
3.4.2	Určení stupně bakteriálně enzymové aktivity resazurinovým testem	47
3.5	Vyslazené řízky	48
3.5.1	Stanovení cukru	48
3.5.1.1	Stanovení cukru pomocí mixéru	48
3.5.1.2	Stanovení cukru horkou digescí	49
3.5.1.3	Stanovení cukru pomocí lisu	49
3.5.2	Stanovení sušiny	49
3.6	Surová šťáva	50
3.6.1	Stanovení sacharizace	50
3.6.2	Stanovení polarizace	50
3.6.3	Výpočet kvocientu čistoty	51
3.6.4	Stanovení pH	51
3.7	Vápenné mléko	51
3.7.1	Stanovení obsahu CaO	51
3.7.2	Stanovení polarizace	52
3.8	Předčiřená a čířená šťáva	52
3.8.1	Stanovení koncentrace CaO	52
3.8.2	Stanovení koncentrace CaO a CaCO ₃	52
3.9	Saturované šťávy	53
3.9.1	Stanovení alkality	53
3.9.2	Stanovení optimální alkality koncové saturace	53
3.9.3	Stanovení filtračního koeficientu	53
3.9.4	Stanovení sedimentačního koeficientu a objemu kalu	54
3.10	Saturační kal	55
3.10.1	Stanovení obsahu cukru	55
3.10.2	Stanovení sušiny	55
3.11	Výslady	56
3.12	Lehká šťáva	56
3.12.1	Stanovení sacharizace	56
3.12.2	Stanovení polarizace	56
3.12.3	Stanovení tvrdosti	57
3.12.4	Stanovení barvy	57
3.13	Těžká šťáva	57
3.13.1	Stanovení alkality	58
3.13.2	Stanovení pH	58
3.13.3	Stanovení sacharizace	58
3.13.4	Stanovení polarizace	58
3.13.5	Stanovení popela	58
3.13.6	Stanovení tvrdosti	59
3.13.7	Stanovení barvy	60

3.14	Cukroviny	61
3.14.1	Příprava roztoku 1 : 1	61
3.14.2	Stanovení sacharizace	61
3.14.3	Stanovení polarizace	62
3.14.4	Rychlá provozní metoda na stanovení sacharizace a polarizace	62
3.14.5	Stanovení pH	62
3.15	Surový cukr	62
3.15.1	Stanovení popela	63
3.15.2	Stanovení polarizace	64
3.15.3	Výpočet rendementu (<i>Rd</i>)	64
3.15.4	Stanovení ztráty sušením (vlhkosti)	65
3.15.5	Stanovení reakce a pH	65
3.15.6	Stanovení redukujících látek (invertu)	65
3.15.7	Stanovení zrnitosti	66
3.15.8	Stanovení barvy	67
3.16	Siroby	67
3.16.1	Stanovení sacharizace	67
3.16.2	Stanovení polarizace	67
3.16.3	Stanovení reakce a pH	67
3.17	Melasa	68
3.17.1	Příprava roztoku 1 : 1	68
3.17.2	Stanovení sacharizace	68
3.17.3	Stanovení polarizace	68
3.17.4	Stanovení reakce a pH	69
3.17.5	Stanovení popela	69
3.17.6	Stanovení cukru podle Clergeta	69
3.17.7	Stanovení redukujících látek (invertu)	70
3.17.8	Stanovení oxidu siřičitého	71
	<i>Kontrolní otázky</i>	71
4	Rafinérské rozbory	72
4.1	Afínáda	72
4.1.1	Stanovení polarizace	72
4.1.2	Stanovení popela	72
4.1.3	Stanovení ztráty sušením (vlhkosti)	72
4.1.4	Stanovení barvy	72
4.2	Afinační a mísící siroby	73
4.3	Kléry	73
4.3.1	Stanovení alkality	73
4.3.2	Stanovení sacharizace	73
4.3.3	Stanovení barvy	73
4.3.4	Stanovení popela	74
4.3.5	Stanovení redukujících látek (invertu)	74
4.4	Výslady odbarvovacích filtrů	74
4.5	Rafinérské bílé cukroviny a rafinérské bílé siroby	74
4.6	Rafinovaný cukr	74
4.6.1	Stanovení ztráty sušením (vlhkosti)	74
4.6.2	Stanovení popela	75
4.6.3	Stanovení polarizace	76
4.6.4	Stanovení barvy	76
4.6.5	Hodnocení rafinády srovnáním s typovou řadou	77
4.6.6	Třídění	77
4.6.7	Stanovení redukujících látek	78
4.6.8	Stanovení nerozpustných látek	78
4.6.9	Stanovení feromagnetických látek	79

4.6.10	Stanovení oxidu siřičitého	79
4.6.11	Stanovení olova, mědi, arsenu a zinku	79
4.7	Tekuté cukry	79
4.7.1	Stanovení sacharizace (sušiny)	80
4.7.2	Stanovení sacharosy	80
4.7.3	Stanovení obsahu sacharosy v sušině	80
4.7.4	Stanovení obsahu redukujících látek (invertu)	80
4.7.5	Stanovení popela	81
4.7.6	Stanovení barvy	82
4.7.7	Stanovení pH	82
4.7.8	Floc-test	82
4.7.9	Stanovení olejů	83
4.7.10	Stanovení zdraví škodlivých prvků	83
4.8	Rafinace třtinového cukru	83
4.8.1	Surový cukr	84
4.8.1.1	Stanovení popela	84
4.8.1.2	Stanovení redukujících látek	84
4.8.1.3	Výpočet rendementu (<i>Rd</i>)	86
4.8.2	Afináda, kléry a rafinádni cukroviny	86
4.8.3	Siroby, melasa, zadinová cukrovina	86
4.8.3.1	Stanovení redukujících látek	87
4.8.3.2	Stanovení popela	88
	<i>Kontrolní otázky</i>	88
5	Rozbor provozních a odpadních vod	89
5.1	Stanovení obsahu cukru	89
5.2	Stanovení pH	89
5.3	Stanovení sedimentu	89
5.4	Stanovení biochemické spotřeby kyslíku (<i>BSK</i>)	90
5.4.1	Příprava zředovací vody	90
5.4.2	Volba ředění	90
5.4.3	Postup stanovení <i>BSK₅</i>	91
5.5	Stanovení chemické spotřeby kyslíku (<i>CHSK</i>)	92
5.5.1	Stanovení chemické spotřeby kyslíku dichromanem (<i>CHSK_{C2}</i>)	92
5.5.2	Stanovení chemické spotřeby kyslíku Kubelovou metodou (<i>CHSK_{Mn}</i>)	93
5.6	Stanovení veškerých, nerozpuštěných a rozpuštěných látek	93
5.6.1	Stanovení veškerých látek	94
5.6.2	Stanovení nerozpuštěných látek	94
5.6.3	Stanovení rozpuštěných látek	95
	<i>Kontrolní otázky</i>	96
6	Kontrola kotelny	97
6.1	Rozbor tuhých paliv	97
6.1.1	Stanovení vody v uhlí	97
6.1.1.1	Stanovení veškeré vody	97
6.1.1.2	Stanovení vody v analytickém vzorku	98
6.1.2	Stanovení popela	98
6.1.3	Stanovení spalného tepla a výhřevnosti	99
6.1.4	Stanovení síry	99
6.2	Stanovení spalitelného podílu ve škváře	99
6.3	Rozbor topných olejů	100
6.3.1	Stanovení spalného tepla	100
6.3.2	Stanovení obsahu vody	100
6.4	Rozbor kouřových plynů	100

6.5	Kontrola napájecích a kotelních vod	101
6.5.1	Důkaz cukru	101
6.5.2	Důkaz oleje	102
6.5.3	Stanovení obsahu vápníku a hořčíku	102
6.5.4	Stanovení alkality (kyselinové neutralizační kapacity)	102
6.5.5	Stanovení obsahu solí výměnou iontů	103
6.5.6	Stanovení měrné elektrické vodivosti	103
6.5.7	Stanovení rozpuštěného kyslíku	104
6.5.7.1	Stanovení Winklerovou metodou	104
6.5.7.2	Stanovení membránovou sondou	105
6.5.8	Stanovení chemické spotřeby kyslíku Kubelovou metodou (<i>CHSK_{Mn}</i>)	106
6.5.9	Stanovení křemičitanů	107
6.5.10	Stanovení fosforečnanů	107
6.5.11	Stanovení železa	107
	<i>Kontrolní otázky</i>	108
7	Rozbory pomocných hmot	109
7.1	Rozbor saturačního vápence	109
7.1.1	Stanovení oxidu křemičitého a kyselinou nerozložitelného podílu	109
7.1.2	Stanovení oxidu železitého a oxidu hlinitého	110
7.1.3	Stanovení uhličitanu vápenatého	111
7.1.4	Stanovení uhličitanu hořečnatého	111
7.1.5	Stanovení oxidu sirového	112
7.1.6	Stanovení oxidu uhličitého v saturačním vápenci	113
7.2	Rozbor saturačního plynu	114
7.3	Rozbor spódiu	116
7.3.1	Stanovení sušiny	116
7.3.2	Stanovení nerozpuštěného zbytku v kyselině chlorovodíkové a uhlíku v sušině	116
7.3.3	Stanovení organických látek	117
7.3.4	Stanovení uhličitanu vápenatého	117
7.3.5	Stanovení siranu vápenatého	117
7.4	Rozbor aktivního uhlí	118
7.4.1	Stanovení odbarvovací mohutnosti	118
7.4.2	Stanovení těkavých látek	119
7.4.3	Stanovení železa	119
7.5	Změkčovací a odbarvovací měniče iontů (ionexy)	119
7.5.1	Úprava vzorku	120
7.5.2	Stanovení sušiny	120
7.5.3	Stanovení sypného objemu	120
7.5.4	Stanovení velikosti zrna	120
7.5.5	Stanovení objemové botnavosti	121
7.5.6	Stanovení hmotnostní botnavosti	121
7.5.7	Stanovení výměnné kapacity	121
	<i>Kontrolní otázky</i>	123
8	Cukrovinkářské rozbory	124
8.1	Metody provozní kontroly cukrovinkářské výroby	124
8.1.1	Stanovení vlhkosti (sušiny)	124
8.1.1.1	Stanovení vlhkosti sušením při teplotě 105 °C	124
8.1.1.2	Stanovení vlhkosti sušením s absolutním ethanolem	125
8.1.1.3	Stanovení vlhkosti sušením pomocí infračerveného záření	126
8.1.1.4	Stanovení vlhkosti Fischerovým činidlem	126
8.1.1.5	Stanovení vlhkosti destilací s xylenem	128
8.1.1.6	Stanovení sušiny refraktometricky	129

8.1.1.7	Stanovení vlhkosti v kandytech	129
8.1.2	Stanovení tuku	130
8.1.2.1	Stanovení tuku přímou extrakcí	130
8.1.2.2	Stanovení tuku extrakcí po hydrolyze	131
8.1.2.3	Stanovení tuku refraktometricky	132
8.1.2.4	Stanovení tuku odstředovací metodou	133
8.1.2.5	Stanovení tuku extrakcí přístrojem FOSS-Let	133
8.1.2.6	Stanovení tuku nukleární magnetickou rezonancí	134
8.1.3	Stanovení bílkovin	134
8.1.4	Stanovení viskozity	136
8.1.5	Stanovení hustoty	137
8.2	Rozbory surovin pro výrobu cukrovinek a trvanlivého pečiva	139
8.2.1	Význam rozborů surovin	139
8.2.2	Cukr	139
8.2.3	Mouka	139
8.2.3.1	Stanovení vlhkosti	139
8.2.3.2	Stanovení popela	140
8.2.3.3	Stanovení lepku	140
8.2.4	Škrob	140
8.2.4.1	Stanovení stípů	140
8.2.4.2	Stanovení vlhkosti	141
8.2.4.3	Stanovení popela	141
8.2.4.4	Stanovení písku	141
8.2.4.5	Stanovení titrační kyselosti	141
8.2.4.6	Stanovení pH	142
8.2.4.7	Stanovení veškerého dusíku	142
8.2.4.8	Stanovení škrobu podle Ewerse	142
8.2.4.9	Stanovení oxidu siřičitého	143
8.2.5	Škrobový sirup	143
8.2.5.1	Stanovení zcukření sirupu	143
8.2.5.2	Stanovení sušiny	145
8.2.5.3	Stanovení inverzní mohutnosti (<i>IM</i>)	146
8.2.5.4	Stanovení titrační kyselosti	147
8.2.5.5	Stanovení pH	148
8.2.5.6	Stanovení popela	148
8.2.6	Kakaové boby	148
8.2.6.1	Stanovení hmotnosti 100 kusů bobů	148
8.2.6.2	Stanovení ztráty pražením	148
8.2.6.3	Stanovení obsahu klíčků a slupek	148
8.2.6.4	Stanovení vlhkosti	149
8.2.6.5	Stanovení tuku	149
8.2.6.6	100bobový test (Schneidetest – krájecí zkouška)	149
8.2.7	Kakaová drť	150
8.2.7.1	Stanovení tuku	150
8.2.7.2	Stanovení vlhkosti	150
8.2.7.3	Stanovení obsahu slupek a klíčků	150
8.2.8	Kakaová hmota	150
8.2.8.1	Stanovení vlhkosti	150
8.2.8.2	Stanovení tuku	151
8.2.8.3	Stanovení jemnosti mletí	151
8.2.8.4	Stanovení pH	151
8.2.8.5	Stanovení popela	152
8.2.9	Mléko	152
8.2.9.1	Sušené mléko	152
8.2.9.1.1	Stanovení vlhkosti	152
8.2.9.1.2	Stanovení tuku	153

8.2.9.1.3	Stanovení titrační kyselosti	153
8.2.9.1.4	Stanovení cukru	153
8.2.9.2	Kondenzované mléko	154
8.2.9.2.1	Stanovení obsahu vody	154
8.2.9.2.2	Stanovení sacharosy	154
8.2.10	Veje	154
8.2.10.1	Sušená vejce	154
8.2.10.1.1	Stanovení obsahu vody	154
8.2.10.2	Sušný vaječný bílek	155
8.2.10.2.1	Stanovení slehateľnosti	155
8.2.10.2.2	Stanovení obsahu vody	155
8.2.11	Tuky	155
8.2.11.1	Kakaové máslo	155
8.2.11.1.1	Stanovení teploty tání	156
8.2.11.1.2	Stanovení teploty tuhnutí	156
8.2.11.1.3	Stanovení titrační kyselosti	157
8.2.11.1.4	Stanovení čísla zmydlnění	157
8.2.11.1.5	Stanovení dilatace	158
8.2.11.2	Ztužený tuk	158
8.2.11.2.1	Stanovení vlhkosti	158
8.2.11.2.2	Stanovení indexu lomu	159
8.2.11.2.3	Stanovení jodového čísla	159
8.2.11.2.4	Stanovení příměsí	160
8.2.11.2.5	Stanovení žluklosti	160
8.2.11.3	Lecithin	160
8.2.11.3.1	Stanovení látek rozpustných v acetonu	160
8.2.11.3.2	Stanovení látek nerozpustných v benzenu	161
8.2.11.3.3	Stanovení vody a těkavých látek	161
8.2.12	Jádroviny	161
8.2.12.1	Lísková jádra, jádra vlašských ořechů, arašidy, mandle	162
8.2.12.1.1	Stanovení vlhkosti	162
8.2.12.1.2	Stanovení popela	162
8.2.12.2	Sója	162
8.2.12.2.1	Stanovení čistoty (očkovitosti)	162
8.2.12.2.2	Stanovení vlhkosti	163
8.2.12.2.3	Stanovení tuku	163
8.2.12.2.4	Stanovení bílkovin	163
8.2.12.2.5	Stanovení popela	163
8.2.12.2.6	Stanovení písku	163
8.2.12.2.7	Stanovení odhoření (ureasový test)	164
8.2.12.3	Káva	164
8.2.12.3.1	Stanovení vlhkosti	164
8.2.12.3.2	Stanovení vodného extraktu	165
8.2.12.3.3	Stanovení theobrominu a kofeinu	165
8.2.12.3.4	Stanovení tuku	166
8.2.13	Želatina	166
8.2.13.1	Stanovení sušiny	167
8.2.13.2	Stanovení želírující mohutnosti	167
8.2.14	Ovoce	167
8.2.14.1	Stanovení sušiny	167
8.3	Hodnocení výrobků	168
8.3.1	Význam hodnocení výrobků	168
8.3.2	Kakaový prášek	168
8.3.2.1	Stanovení tuku	168
8.3.2.2	Stanovení vlhkosti	168
8.3.2.3	Stanovení sedimentu	168

8.3.3	Čokoládová hmota, čokoládová poleva a čokoládové výrobky	169
8.3.3.1	Stanovení jemnosti	169
8.3.3.2	Stanovení viskozity	169
8.3.3.3	Stanovení sacharosy	169
8.3.3.4	Stanovení sacharosy a laktosy	171
8.3.3.5	Stanovení vlhkosti	172
8.3.3.6	Stanovení tuku	172
8.3.4	Čokoládové cukrovinky	172
8.3.4.1	Stanovení obsahu polevy mechanickou metodou	172
8.3.4.2	Stanovení obsahu polevy omývací metodou	173
8.3.5	Kandytová hmota a kandyty	173
8.3.5.1	Stanovení vlhkosti	173
8.3.5.2	Stanovení varného poměru	174
8.3.5.3	Stanovení titrační kyselosti	175
8.3.5.4	Stanovení popela	176
8.3.5.5	Stanovení redukujících cukrů metodou podle Luffa-Schoorla	176
8.3.6	Další druhy nečokoládových cukrovinek	178
8.3.6.1	Furé	178
8.3.6.1.1	Stanovení obsahu náplně	178
8.3.6.2	Karamely	178
8.3.6.2.1	Stanovení vlhkosti	178
8.3.6.2.2	Stanovení tuku	178
8.3.6.2.3	Stanovení jakosti mléka	179
8.3.6.3	Fondánová hmota a fondánové výrobky	179
8.3.6.3.1	Stanovení varného poměru	179
8.3.6.3.2	Stanovení vlhkosti	179
8.3.6.3.3	Stanovení titrační kyselosti	179
8.3.6.3.4	Stanovení popela	179
8.3.6.3.5	Stanovení písku	179
8.3.6.4	Želé	180
8.3.6.4.1	Stanovení sušiny	180
8.3.7	Trvanlivé pečivo	180
8.3.7.1	Stanovení obsahu veškerých cukrů metodou Laneovou-Eynonovou	180
8.3.7.2	Stanovení redukujících cukrů Luffovou-Schoorlovou metodou	182
	<i>Kontrolní otázky</i>	183
	Použitá a doporučená literatura	184
	Tabulková příloha	185